

non est malum. sed quantum ex eo sequitur concupiscentia interior. et ista concupiscentia primo procedit sic quod primo ex aspectu mulieris causatur concupiscentia in appetitu sensitivo. qui dicitur sensualitas et prevenit actum rationis. et sic non est mortale. nec veniale peccatum. cuius ratio est. quia talis motus sensualitatis non est in potestate hominis et consequens non est peccatum. sed retentio huius concupiscentie postquam precepta est bene est peccatum. unde dicitur augustinus. Non est in potestate nostra quatenus visis non tangamur sed in parte nostra est respicere vel acceptare. Et sic patet quod predictus motus sensualitatis non est peccatum. sed est materia exercende virtutis si ei resistatur per rationem. si autem teneatur per delectationem mortuosam absque sensu tunc est peccatum sed veniale. Si autem sequatur sensus in animo. tunc est mortale peccatum. antequam exprimaturo facto vel signo. Et ideo de tali concupiscentia que est sensus dicitur saluator. Jam mechatus est in corde tuo. Et hoc de luxuria. Sic igitur habemus. quoniam peccata capitalia sunt mortalia siue venialia. **Filius.**

Sic etiam desidero utrum sint plura peccata criminalia siue mortalia exceptis istis septem capitalibus vitis que modo premissa sunt. Et etiam que sint peccata venialia et que remedia valent delere peccata venialia. de his cupio informari.

Ca. .XX. Pater.

Sicere debes quod etiam sunt alia quam plurima crimina exceptis septem principalibus vitis. que mortalia peccata dicuntur nam omnes transgressiones decalogi et mortalia sunt peccata. **Numerus autem.** decem preceptorum sic sumitur quia quedam ordinant nos ad deum.

quedam ad proximum. quod deus innuere voluit. quando in duabus tabulis illa dedit. In prima tabula tria precepta continentur que pertinent ad deum. quorum primum pertinet ad partem que est de divina unitate. Secundum ad filium. quod est de iuramenti veritate. Tertium ad spiritum sanctum quod de spirituali vacatione. In secunda tabula fuerunt septem precepta ad proximum pertinentia quorum primum est de exhibendis bonis ut est illud. Honora patrem et matrem. Reliqua sex sunt de cavendis malis que inferri possunt corde ore vel opere. Opere ledimus proximum prope quod dantur tria precepta. Primum non occides. Secundum non mechaberis. Tertium non furtus facias. Ore omnino ledimus et contra hoc est illud. Non dices contra proximum tuum testimonium falsum. Corde ledimus proximum dupliciter. quandoque enim respectu rationalis de hoc dicitur non concupisces uxorem proximi tui. Quandoque respectu rei irrationalis. Unde dicitur. Non concupisces rem proximi tui.

Ca. .XXI.

Primum preceptum decalogi tres habet clausulas. Prima est. Non habebis deos alienos coram me. ubi prohibetur adorare creaturam spiritalem. id est angelos. Secunda est. Non facias tibi sculptile. id est imagines fictas que nullius rei naturalis representatiue sunt. Tercia nec omnem similitudinem. scilicet ymaginem rei naturalis. Et sequitur que est in celo deus. ut solis et lune et que in terra deorum ut hominis bouis et similia. neque eorum que sunt in aquis sub terra. id est piscium. **Non adorabis.** scilicet actu exteriori nec coram bis patet quod non reprehenduntur christiani

qui faciunt ymagines non quidem ad adorandū sed ad memorandū. honoz aut qui exhibet sanctis nō latrē s3 du lie. prima clausula ondir iudeos 7 sa racenos esse ydolatrās q2 eos habent alienos. Judei quidē messiam 7 anri xpm. saraceni machometū. Contra secundā. s. non facias tibi sculprile faciunt heretici qui non credūt in deo nisi qd de ymaginatōe 7 fantasia p̄suntunt. Contra terciā faciūt mali xp̄iam. q2 superbū colit similitudinē eorum que sunt in celo de sup. nam sup omnia diligir prelaturā. Avarus colit similitudinē eorū que sunt in terra. Voluptuosus colunt similitudinē eorū que sunt in aquis hoc est delicias. **S**ecundū preceptum est. Non assumes nomē dei tui in vanum. **H**ic prohibet iuramentū qd fit sine causa 7 periurium. **U**terq; enim. p̄nibilo iurans 7 falso iurans assumit nomen dei in vanū. q2 primus sine causa noīat summam veritatem. secundus aut̄ p̄temit. **T**ribus modis quis peccat in iuratio. vel iurāto p̄tra p̄sciam. vel iurando illicitum. vel veniendo p̄tra iuramentum. **T**erciuū est. **M**emento vt diem sabbati sanctifices. non facies omne opus. **I**n hoc precepto qd̄dam est morale vt vacatio que est ad deū orando. volēdo. meditando. qd̄dam est cerimoniale vt assignatio diei septime. que figurabat tropologicē cessatōnem a peccatis. allegogice quietem corporis xp̄i in sepulcro. anagogice requiē eternā in celo. **I**stud ergo preceptū tripliciter accipi p̄t. **P**rimo generaliter vt cessemus a virtutibus. **S**ecdo specialiter vt cessemus ab operibus corporalibus. que impediunt vacatōnem ad deū. **T**ercō specialissime vt est in viris p̄templatiuis vt ab omnibus mundanis separent se vt totale deo vacent. **P**riū vacatio ē

nccāria. scda est debita. terciā p̄fecta. **S**cōm ergo qd sabbatū d̄r requies siue vacatio ad deū. sic dies d̄nica p̄r d̄ici dies sabbati. 7 quelibet dies statuta ad diuinā veneratōem. in quibus cessatū est ab ope seruili. i. a p̄ctō 7 ab ope impediēte vacatōnem ad deū. opa em̄ seruilia dicunt̄ ab eccia opa mechānica. agricultura. mercatura. plantatio.

P Quartū preceptū. **H**ōra patrem tuū 7 m̄rē tuam. **H**uic precepto addit̄ p̄missio. s. vt sis longeuus super terrā. q2 p̄gruū est vt p̄seruatio vite aliene mereat̄ p̄seruatōnem vite p̄prie. **P**ater d̄r in hoc mandato qui est p̄ncipiū per generatōem quo ad eē natu re vt p̄ carnalis. vel qui est p̄ncipiū per ministratōem regenerationis quo ad b̄n esse vt prelatus sp̄ualis. **H**onoz hic intelligit̄ duplt. s. exhibitio corporalis in sustentatōe. 7 sp̄ualis in reuerentia 7 obia. **S**ed obedientia diuersificat̄ p̄m diuersificatōem pat̄. q2 patri sp̄uali debemus t̄m obedire in sp̄ualibus. plato seculari. s. regi in tp̄alibus reipublice. carnali in dispositōe rei familiaris. **Q**uintū preceptū est. **N**on occides. **H**ic explicite prohibet homicidium. sed implicite oīs motus ire p̄tra. primus. siue ille sit cordis t̄m vt ira. siue oris vt contumelia. siue operis vt percussio citra mortē vel depilatio. **R** Distinguit̄ homicidij genus duplt. s. vt̄ quod d̄r corporale 7 interpretatiū quod d̄r sp̄uale. **H**omicidium spirituale duobus modis fit. **U**no modo obmittendo. vt cum quis videt alium in extrema necessitate. 7 non subuenit ei. interpretatiue d̄r eum occidisse. **A**lio modo fit p̄mittendo. 7 hoc q̄nq; corde. scilz odiendo. **J**ohan. **Q**ui odit fratrem suum homicida est. quandoq; ore. scz detrahendo. quia ille cui detrahif occidif in p̄scia illius.

qui audit detractionem. in qua prius
viuebat pbonā famā. qñq; ope .s. ma
lo exemplo alicui occasionē ruine pre
stando. 7 tūc dī interpretatiue illū oc
cidere **S**extū pceptū est Non
mechaberis in quo pcepto vt dī aug.
prohibet omnis illicitus cōcubitus 7
oīm membrorū oīs illicitus vsus. **S**
Septimū est. furtū nō facies. vbi sūm
augusti. phibet oīs pceptatio rei alie
ne ex cupiditate **O**ctauū pceptū
est. non loqueris contra primū
tuū falsum testimoniu. hic phibet oē
genus mendaciū. vt dī augu. qd ter mī
nat p tres differentias **X** Est em
mendaciū pmissum. qd nocet. offici
osum qd pdest. iocosum qd delectatur
Includit em in hoc pcepto taciturni
tas veritatis tpe necessitatis. tñ causa
7 oportunitas facit ipam taciturnitatē
esse licitam **N**onū 7 decimū
precepta. non cupisces domū proxi
mi tui. nec desiderabis vxorē eius nec
seruum nec ancillā nec bouē nec asinū
nec oīa que illi sunt **D**uo phi
benf hic. s. cupiscentia carnis in vx
orē proxi 7 cupiscentia oculoꝝ in re
aliena. nam ad hęc duo maxime incli
natur natura corrupta. ad vnum ppter
pseruationes supius indiuidui. hic
non phibet appetitus. qui ex corrupti
one fomitis vel a sensualitatis delecta
tione orit. qz impossibile est q ille scu
piscentie nō sint in nobis. sed phibet
appetitus qui est ex consensu rationis.
Quamuis ad ista duo determinet tan
tum. tamen dī ibi phiberi vniuersali
ter oīs cupiscentia male voluntatis.
Et hęc breuiter de decem pceptis di
cta sunt. **E**tem quedaz pctā nu
merant ab apostolo ad romanos pri
mo. s. ydolatria vitium contra naturā
iniquitas. malicia. fornicatō. auaricia.
nequitia. inuidia. homicidium. pten

tio. dolus. malignitas. susurratio. 7
tractio. contumelia. superbia. elatio.
inuentio malorum. inobedientia. im
sipientia. 7 incompotio. quibus ad
iungit illos qui sunt sine affectiōe ab
q; federe 7 sine misericordia **P**ost hęc
omnia subiūgit apostolus q qui talia
faciunt. digni sunt morte scilicet eter
na. Item ad galathas quinto de quib
busdam facinoribz sic ait. **M**anifesta
autem sunt opera carnis. que sunt for
nicatio. immūdia. luxuria. auaricia
quod est ydolorum seruitus veneficia
inimicitie. contentiones. emulatiōes
ire. rixe. dissensionēs. secte. inuidie.
homicidia. ebrietas. comessationes.
7 his similia. que predico vobis sicut
predixi quia qui talia agunt regnū dei
non consequentur. **E**x quibz dictis ap
postoli colligere possumus pmissa pec
cata esse mortalia. quia dicit agentes
huiusmodi scelera dignos morte eter
na. nec posse tales consequi regnū
dei. **E**t pro intelligentia horum vicio
rum. norandum q malicia est quando
aliquis damū molitur alicui **N**equi
tia est temeritas. quando quis audet
quod nequit. **N**el sic Nequitia est in
tempātia sui. **S**usurratores sunt. qui
inter amicos discordias seminant.
Inventores malorum sunt. qui nouū
genus cuiuscunq; mali inueniunt ver
bo vel facto **I**nsipientes sunt non dis
cernentes inter bonum 7 malum. **I**n
popti habitu 7 incessu quia inco
pfitio corporis indicat qualitates menti
tis. **S**ine affectiōe id est sine dilecti
one proximi. absq; federe id est sine
societate 7 pace. sine omni misericor
dia quia non compatiuntur miserie.
Immūdia est que nō est extra naturā
Impudicitia est nō pudice viuere **P**
xe sunt qñ ex ira se aliqui ad inuicem
pcuriūt **D**issensionēs sūt qñ aliq; pcep

dissentientes faciunt in ecclesia. Secte que grece dicuntur hereses. Ebrietates assidue. comestiones superflue veneficia sunt incantationes. Cetera vero vitia per apostolum superius premissa superius sunt exposita quoniam de mortalibus peccatis et eorum de filiabus est tractatum. Beatus etiam augustinus plurima peccata mortalia enumerat cum dicit. Mortalia sunt homicidium. sacrilegium. adulterium. fornicatio falsum testimonium. rapina. furtum. superbia. invidia. auaricia. et si longo tempore teneat iracundia. et ebrietas si assidue sit purat in eorum numero. quicumque aliquis de istis peccatis in se dominari permiserit nisi digne peniteat in eterno igne cruciabitur. Iuxta augustinum. Sic patet de peccatis mortalibus.

Capitulum XXII.**De venialibus peccatis**

Pro peccatis sciendum est quod sunt diuersa. et longum esset omnia replicare. De quibus beatus augustinus mentionem facit. que memorans ac dicens. Quae autem sunt minuta peccata licet omnibus nota sint. tamen quod longum est ut omnia replicentur. opus est ut ex eis aliqua nominemus. Quotiens aliquis in cibo et potu plus accipit quam necesse est. ad minuta peccata nouerit pertinere. Quotiens plus loquitur quam expedit. quotiens pauperem impertinenter petentem exasperat. quotiens cum sit corpore sanus aliquid ieiunantibus imperanter eueoluerit. aut somno tardius ad ecclesiam surgit. Quotiens excepto filiorum desiderio uxorem suam cognouerit. quotiens in carcere positum tardius requisierit. infirmos tardius visitauerit. si discordes ad concordiam reuocare neglexerit. Si plus autem proximum aut uxorem aut filium aut seruum exasperauerit quam oportet. si amplius fuerit blanditus quam oportet. si

cuiuscumque maiori persone exultate aut necessitate adulari uoluerit. si se aut in ecclesia. aut extra ecclesiam fabulis ociosis de quibus in die iudicii ratio reddenda est occupauerit. si dum iocantes incaute iurauerimus. et tamen hoc paliquam necessitate implere non potuerimus. utriusque iuramus. et cum omni facilitate maledicimus. Iuxta augustinum. In quibus iam memoratis peccatis minutis siue venialibus possumus colligere etiam omnia alia similia esse peccata venialia. quia longum esset singula talia explicare.

Et notandum quod omnis culpa separata a deo. Nec autem separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale. Imperfecte vero per peccatum veniale. Per peccatum enim mortale omnis mens auertitur a deo per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis ne ita prompte feratur in deum. sed utrumque peccatum per penitentiam deletur. Et si cur mortale peccatum remitti non potest. quod diuinitas peccato inheret. ita etiam nec peccatum veniale. sed ad remissionem peccati mortalis perfectior exigitur penitentia. ad peccatum autem veniale requiritur actualis quedam displicentia. Et sciendum quod homo in genera constitutus potest vitare omnia peccata mortalia. et singula peccata venialia. sed non omnia. Unde penitentia de peccatis mortalibus requiritur ut homo proponat abstinere ab omnibus et singulis mortalibus peccatis. Sed ad penitentiam venialium peccatorum requiritur quod homo proponat abstinere a singulis. non tamen ab omnibus. Ista tangit beatus thomas de aquino sic dicens. Notandum quod culpa separata a deo. sed hec separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale. imperfecte autem per peccatum veniale. Nam per peccatum mortale mens omnino a deo auertitur. utpote contra caritatem agens. Per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis. ne ita prompte